

Van traditie naar transitie

Gineke Mons

Het traditionele, grootschalige landbouwsysteem loopt op z'n einde. "We gaan als landbouw een nieuwe fase in", zegt transitiedenker Harry te Riele. Maar welke kant moet het op? En wat is je rol als erfbetreder? Hoe begeleid je je boerenklanten, die worstelen met het overheidsbeleid als grote onzekere factor? Die vragen stonden 1 december centraal op de LaMi-bijeenkomst voor erfbetreders, in het teken van transitielandbouw.

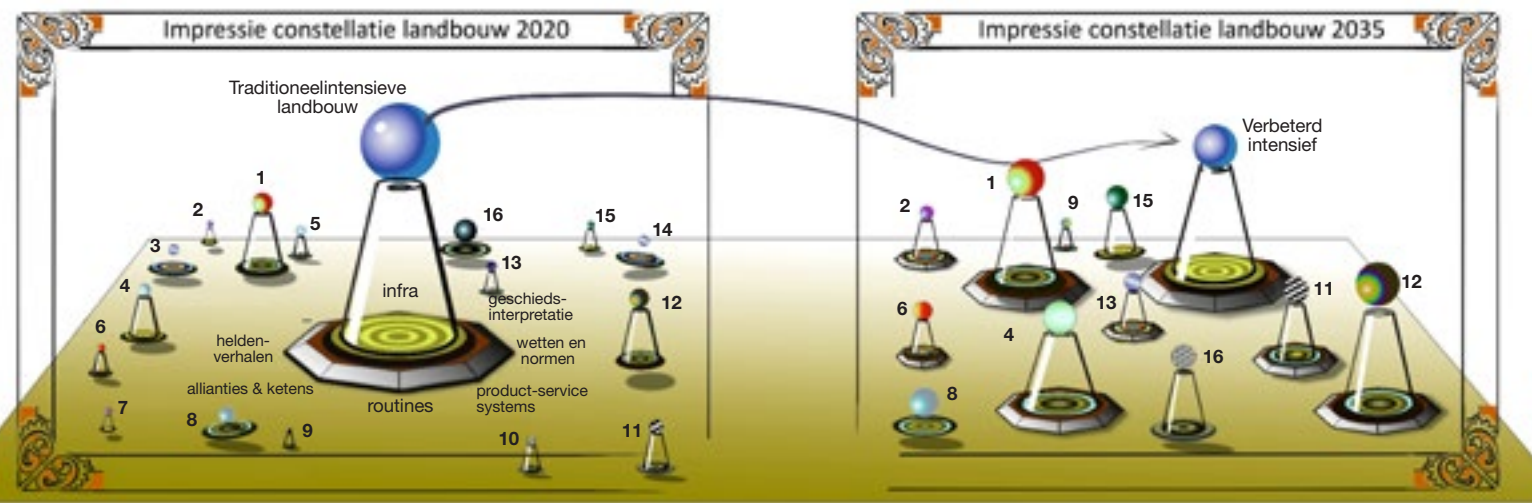
LaMi (Landbouw en Milieu) van de provincie Utrecht organiseerde de middag samen met erfbetredersorganisatie Agrivaknet. Een grote frustratie van voorzitter Noud Janssen is dat vaktechnische erfbetreders feitelijk een vergeten groep is binnen de landbouwtransitie. De beleidsmakers treden wel in contact met de boer, maar niet met de brede groep van vaktechnische erfbetreders, stelt hij. "Terwijl zij juist een heel breed beeld hebben van wat er leeft in de sector, omdat zij bij zoveel verschillende ondernemers aan de keukentafel zitten." Hun kennis en visie blijft zo veelal onbenut, aldus Janssen. Hij wil de vaktechnische erfbetreders beter in beeld krijgen bij de beleidsmakers.

Kruispunt

Eerste spreker was 'transitiedenker' en adviseur Harry te Riele. Hij stelt dat het landbouwsysteem sinds de jaren zestig in een 'éénwaarheidsfase' heeft gezeten: de traditionele landbouw, strevend naar efficiëntie en doorgaans grootschaligheid. "Maar die variant loopt tegen z'n grenzen aan", zegt hij. Agrarisch ondernemers komen nu op een kruispunt. Een deel blijft doorgaan op de vertrouwde weg. Een ander deel omarmt de vernieuwing, en kiest voor bio, natuurinclusief of verbreding. Die groep kan de transitie vaak niet snel genoeg gaan, zij willen ook zo snel mogelijk door, en opschalen. "En dan is er een grote groep in het midden die het gewoon niet weet", stelt Te Riele. "Daarbij zijn evenveel voorstanders als tegenstanders van transitie, maar ze weten gewoon niet welke kant ze op moeten." Juist om die reden zou Judith de Vor, boerin in Snelrewaard, zo graag zien dat de vaktechnische adviseurs nauwer zouden samenwerken. In de praktijk gebeurt het zelden of nooit dat bijvoorbeeld de dierenarts, voeradviseur en de accountant tegelijkertijd bij de boer aanschuiven. "Ik daag de adviseurs uit om gezamenlijk bij mij aan de keukentafel te komen zitten", zegt De Vor.

Legenda impressie constellatie landbouw

- 1 biologisch
- 2 aquatische landbouw
- 3 tijdelijke vergunningen
- 4 toerisme en landbouw
- 5 andere soorten
- 6 stadslandbouw
- 7 circulaire stromen
- 8 zorglandbouw
- 9 emissievrij
- 10 natuurinclusief
- 11 insecten/wormen/hybride eiwitten
- 12 lokaal label
- 13 nieuwe plantaardige eiwitten
- 14 hoogbouw
- 15 volautomatische teelt
- 16 illegale teelt

Impressie constellatiewijziging 2035

De verwachting is dat het aandeel traditionele landbouwbedrijven zal afnemen en dat er meer andersoortige landbouwbedrijven zullen komen.
Bron: Harry te Riele

Duidelijke visie ontbreekt

Dat boeren op een kruispunt komen, ervaart ook plattelandscoach Dick Veefkind. Hij is zelfstandig agrocoach en begeleidt niet alleen boeren, maar ook erfbetreders en verzekeraars. Kernthema's waar boeren nu tegenaan lopen, zijn op de eerste plaats stikstof, gevolgd door derogatie, waterkwaliteit, de beschikbaarheid van kapitaal (cash en financiering) en de droogte. Allemaal onderwerpen waar vijftig jaar terug nog geen boer van had gehoord, maar waar ze nu nachten van wakker kunnen liggen. Veefkind: "Wat moeten boeren nu doen? Verbreden? Biologisch worden? Stoppen? Investeren? Wat wij zien is dat het nu niet automatisch de sterkste en grootste bedrijven zijn die overwinnen. Maar die bedrijven die zich het beste kunnen aanpassen aan de veranderende omstandigheden." Het aller grootste struikelblok voor de transitielandbouw is echter dat er geen stabiel overheidsbeleid is, stelt Veefkind. Of zoals Harry te Riele poneert: "De overheid is op dit dossier 29 jaar met vakantie geweest." Veefkind: "De regelgeving verandert keer op keer, en een duidelijke visie op de landbouw ontbreekt. De PAS-melders zitten intussen al drie jaar in de knel. Boeren weten niet waar ze aan toe zijn. Dat heeft grote impact op de bedrijfsvoering. Ze worden gedwongen om forse investeringen te doen, die maar niet of nauwelijks worden terugverdiend. Dat geeft nog meer druk op het rendement en op de liquiditeit, waardoor de onzekerheid nóg verder toeneemt."

Die toenemende druk zorgt voor spanningen in gezinnen, relaties en families, en veroorzaakt ook steeds vaker fysieke en psychosociale klachten, zegt Veefkind. "Als de vitaliteit en het werkplezier verdwijnen, neemt het risico op uitval door stress en burn-out toe. Waar de technische en financiële bedrijfsresultaten teruglopen, ontstaan liquiditeitsproblemen en zie je vaker dierverwaarlozing. Als de situatie steeds uitzichtlozer wordt, neemt ook het risico op zelfdoding toe."

Voor erfbetreders die met boeren in zo'n situatie te maken krijgen, is het vaak lastig om hier goed mee om te gaan, zegt hij. "Vaak voelt het voor hen dan veiliger

om te focussen op hun primaire taak: het technische of commerciële advies. Ze zeggen dan: 'Ik ben toch geen psycholoog?'" Ze vragen zich af wat ze wel en niet kunnen zeggen; bang dat de boer misschien boos wordt, of heel emotioneel reageert. Erfbetreders weten vaak ook niet goed naar welke instantie ze kunnen doorverwijzen, aldus Veefkind. Hoe te handelen? "Het komt vooral neer op het voeren van een goed gesprek: open, eerlijk en empathisch. Je bent als erfbetreder geen professionele hulpverlener. Maar je bent wél de ogen en oren van de sector."

Falen

Joos de Bakker sprak namens de provincie Utrecht, als gebiedscoördinator Gebiedsgerichte Aanpak. "De provincie heeft óók last van de onduidelijkheid van het Rijk", geeft hij aan. In Utrecht zijn er negen gebieden die elk per 1 juli een eigen agenda moeten indienen in Den Haag. De provincies zijn opgezaald met een welhaast onmogelijke taak, gezien het tijdspad. "De gesprekken lopen nog, maar over een paar weken moeten er al resultaten zijn. Dat wordt een lastig verhaal", aldus De Bakker. Statenlid Mirjam Sterk (CDA) gaf kort acte de présence. "Ik sta hier met een gevoel van falen van de overheid ten opzichte van de agrarische sector... We hebben als overheid veel zaken nagelaten. En nu worden we voortdurend ingehaald door de juridische werkelijkheid."

Ze noemt het gebrek aan perspectief voor de ondernemers schrijnend. "Zelfs Remkes ziet nu bij boeren die altijd wel wilden meewerken, de moedeloosheid toeslaan. Nu wil de overheid in één keer alles aanpakken en dat is geen fijn verhaal." Duidelijk is wel dat het transitie-tijdspad nagenoeg onhaalbaar is. Sterk: "Stel dat we hier in de provincie Utrecht straks 200 piekbelasters moeten opkopen – daar kun je niet binnen één jaar met alle tweehonderd afspraken over maken."

Agenda

Ontbijtbijeenkomst

Voor de stuurgroepleden van Agrivaknet is er een ontbijtbijeenkomst.

Datum: 17 januari 2023
Meer informatie: www.agrivaknet.nl

Bijeenkomst stuurgroep varkens

Stuurgroep varkens organiseert een bijeenkomst bij Westfort.

Datum: 2 februari 2023
Meer informatie: www.agrivaknet.nl

Algemene ledenvergadering

Agrivaknet houdt een alv voor haar leden.

Datum: 19 april 2023
Meer informatie: www.agrivaknet.nl

'Erfbetreders graag gezamenlijk bij ons aan tafel'